

СТУДЕНТОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

STUDENT-CENTERED APPROACH IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF EDUCATION

У статті проаналізовані такі поняття, як студентоцентризм, цифровізація, диджиталізація, якість освіти. Якісна та неперервна освіта є запорукою життєвого успіху для майбутнього фахівця. Встановлено, що розвиток студентоцентрованого навчання при викладанні та оцінюванні в процесі змішаного та дистанційного навчання – важливий крок до покращення розуміння програмового матеріалу та можливість саморозвитку; хоча сам студентоцентричний підхід не є новим поняттям у сучасній освітній науці та практиці. Студентоцентризм відповідає вимогам і запитам сучасного суспільства, яке потребує компетентних, творчих, ініціативних фахівців-особистостей. Заклади вищої освіти повинні спонукати до впровадження принципів студентоцентризму; збалансувати високий рівень фахової підготовки; надавати здатність працювати у багатофункціональному швидкозмінному середовищі цифрових технологій. На думку авторів, актуальність дослідження зумовлена тенденцією до діджиталізації освітнього процесу, а студентоцентризм в даній моделі навчання повинен займати важливий осередок.

В процесі дослідження були сформувані основні принципи студентоцентризму та педагогічні правила, яких варто притримуватись. Було проведено опитування для виявлення ступеня освіченості здобувачів освіти щодо поняття студентоцентрованого навчання; рівня його застосування в закладах освіти, де навчаються респонденти; рівня мотивації до навчання та знання новітніх освітніх технологій. Респондентами були здобувачі освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Одеського національного університету імені І. Мечникова. Обсяг вибірки – 95 осіб, з них: 50 бакалаврів та 45 магістрів. Отримані дані мають велике практичне значення як для подальших досліджень студентського освітнього середовища, так і для забезпечення необхідних заходів, спрямованих на підвищення якості освітніх послуг.

Ключові слова: диджиталізація, якість освіти, студент, здобувач освіти, заклади вищої освіти, студентоцентризм.

The article analyzes such concepts as student-centeredness, digitalization, digitalization, and quality of education. Quality and continuous education is the key to life success for a future specialist. It has been established that the development of student-centered learning in teaching and assessment in the process of blended and distance learning is an important step towards improving the understanding of program material and the possibility of self-development; although the student-centered approach itself is not a new concept in modern educational science and practice. Student-centeredness meets the requirements and demands of modern society, which needs competent, creative, proactive professionals. Higher education institutions should encourage the implementation of the principles of student-centeredness; balance a high level of professional training; provide the ability to work in a multifunctional, rapidly changing environment of digital technologies. According to the authors, the relevance of the study is due to the trend towards digitalization of the educational process, and student-centeredness should occupy an important place in this model of education.

In the course of the study, the basic principles of student-centeredness and pedagogical rules that should be followed were formed. A survey was conducted to identify the degree of education of students about the concept of student-centered learning; the level of its application in the educational institutions where the respondents study; the level of motivation to learn and knowledge of the latest educational technologies. The respondents were students of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University and Odesa I. Mechnykov National University. The sample size is 95 people, including: 50 bachelors and 45 masters. The data obtained are of great practical importance both for further research of the student educational environment and for providing the necessary measures aimed at improving the quality of educational services.

Key words: digitalization, quality of education, student, student, higher education institutions, student-centeredness.

УДК 378.091

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.2.33>

Удич З.І.,

канд. пед. наук,
доцентка кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Шульга І.М.,

канд. пед. наук,
викладачка кафедри педагогіки та менеджменту освіти, методист
інклюзивно-ресурсного центру
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Миронова Л.А.,

ст. викладач кафедри іноземних мов природничих факультетів
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Постановка проблеми в загальному вигляді.

На світовий економічний та соціальний розвиток значно впливає цифровізація, адже розвиток нових інформаційно-комунікаційних технологій породжує системні зміни в усіх сферах суспільного життя. Безумовно освіта, як один з найважливіших видів людської діяльності, не може залишатися осторонь цього процесу. Діджиталізації освіти є одним із ключових проявів віртуалізації суспільства, а студентоцентризм займає провідне місце в педагогічній діяльності сучасності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Філософськими питаннями про роль людиноцентризму, яка увібрала в себе найважливіші ідеї

гуманізму займалися вчені В. Андрющенко, І. Зязюн, В. Кремень, П. Баум, Р. Флюєллінг, Ю. Рашкевич та інші. На думку Л. Кондрашової викладач не повинен перебувати в полоні інструкцій, строгих методичних рекомендацій, а має будувати освітню діяльність майбутніх фахівців відповідно до творчого, проєктно-конструктивного й духовно-особистісного досвіду [5]. Проблеми педагогічної підготовки майбутніх фахівців в умовах студентоцентрованого підходу можна знайти в працях Т. Авшенюк, Т. Ковалюк, О. Спіріна, К. Осадчої, Н. Кунанець, О. Мартинчук, О. Попової, І. Сидорук, В. Токар та ін.

Метою статті є теоретичне обґрунтування доцільності студентоцентрованого підходу в умовах

дистанційного та змішаного навчання в закладах вищої освіти. Виявлення особливостей сприйняття здобувачами цифровізації освіти: визначити масштаби використання здобувачами цифрових інструментів; виявити знання здобувачів про студентоцентроване навчання та його роль в ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Комплексне висвітлення особливостей цифрової трансформації включає розкриття її сутності, особливостей нового подання інформації, взаємозв'язку між поняттями «цифровізація» та «цифрова економіка», методів вимірювання, ступеня цифровізації конкретної країни, опис сучасного стану та завдань цифровізації освіти, передумов та можливих позитивних наслідків цифрової трансформації, а також викликів, загроз, можливих негативних наслідків та ризиків [1]. Важливим питанням у тренді діджиталізації освітнього процесу є впровадження дистанційного та змішаного навчання з новими можливостями, які надають цифрові та хмарні технології. Однією з головних переваг використання цифрових технологій у процесі навчання є те, що викладач зможе контролювати не лише прикладну ефективність навчання, а й швидкість засвоєння матеріалу здобувачами; час, витрачений на виконання того чи іншого завдання; рівень розуміння нової інформації тощо. Процеси діджиталізації освіти також поширилися на розвиток популярного нині студентоцентричного підходу [2]. Студентоцентричний підхід не є новим поняттям у сучасній освітній науці та практиці. Студентоцентризм відповідає вимогам і запитам сучасного суспільства, яке потребує компетентних, творчих, ініціативних фахівців-особистостей. Характерною рисою студентоцентризму, як ідеї людиноцентризму, є прагнення реалізувати підхід, у якому цілісність внутрішнього світу людини забезпечує взаємозв'язок особистості й суспільства. Студентоцентризм поновлює

суб'єкта в освіті і скеровує до становлення індивідуальності студента, формування його цілісної особистості. Ідеї студентоцентризму стають підґрунтям проектування освітнього середовища, яке забезпечує умови для саморозвитку, самоорганізації та самореалізації особистості у професійній діяльності, творчості та інших видах діяльності при їх усвідомленому виборі [3].

Навчання зі студентоцентричним підходом є основним принципом в Болонських реформах у вищій освіті; вони передбачають активну освітню діяльність здобувача при набутті необхідних компетенцій і зростання відповідальності за власне навчання, яке спрямоване на досягнення певного результату. Викладання фахових дисциплін повинне відходити від монологічного викладання матеріалу до творчої співпраці викладача та здобувача, особливо за умов дистанційного та змішаного навчання. Традиційні знання-вміння-навички не заперечуються, але пріоритет надається знанням-розумінням-навичкам, в результаті інтегрування яких формуються як загальні, так і фахові компетенції.

Згідно Положення МОН України «Про дистанційне навчання» [6], дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психологопедагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Тобто, можна підсумувати, що студентоцентрований, компетентнісний та результаторієнтований підходи розглядаються як триєдина основа формування нової освітньої моделі.

В умовах сьогодення система вищої освіти стає усе більше студентоорієнтованою, але потребує нових інструментів для забезпечення прозорості

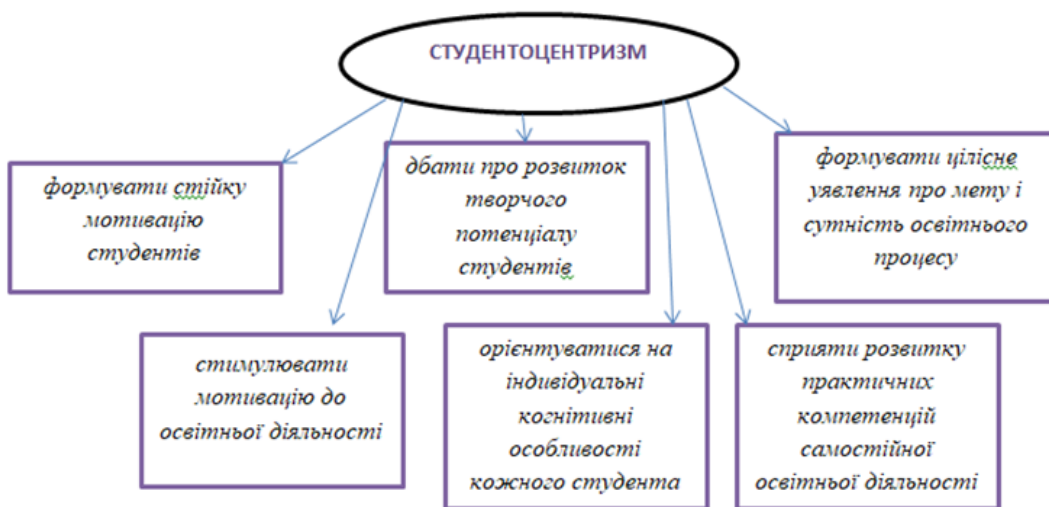

Рис. 1. Педагогічні правила студентоцентризму

й визнання. Використання студентоцентрованого підходу в освіті полегшує розробку дистанційних та змішаних моделей навчання і процесу визнання раніше здобутої освіти, що забезпечує необхідну гнучкість для навчання протягом усього життя. Студентоцентризм передбачає необхідність формування внутрішньої мотивації навчання, зацікавленість самих студентів в надбанні глибоких знань та корисних навичок. Найбільший вплив на ці процеси здійснює переорієнтація політичної освіти з інформаційного на навчально-розвиваючий процес та технології з застосування різноманітних форм і методів проведення занять [4].

Слід зазначити, що вітчизняна традиція досліджень у сфері особистісно-орієнтованої освіти переважно зосереджена на її психолого-педагогічних і дидактичних аспектах, а також на внутрішніх змінах, яких зазнає особистість у процесі розвитку з точки зору цінностей, потреб, мотивів, інтересів, ставлень, позицій, особистісних смислів (науковці О. Заблоцька, Л. Корват, І. Носко, Н. Сосницька та ін.).

Проаналізувавши роботи вищезгаданих науковців, можна сформулювати основні принципи студентоцентризму та педагогічні правила, яких варто притримуватись (рис. 1).

Автори погоджуються з тим, що головним завданням вищої освіти є підготовка конкурентоспроможного здобувача освіти, який буде фахівцем нової формації. Принцип студентоцентризму спонукає заклади вищої освіти збалансувати високий рівень первинної професійної підготовки та вміння самонавчатися з фундаментальною підготовкою, яка дозволяє нарощувати необхідні фахові знання, надає здатність працювати у багатофункціональному швидкозмінному інформаційно-технологічному середовищі [3].

Основою дослідження є виявлення ступеня освіченості здобувачів освіти щодо поняття студентоцентрованого навчання; рівня його застосування в закладах освіти, де навчаються респонденти; рівня мотивації до навчання та знання новітніх освітніх технологій. Питання анкети були сформульовані з урахуванням поставленої мети. Респондентами були здобувачі освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Одеського національного університету імені І. Мечникова. Було запропоновано заповнити розроблені анкети за допомогою Google Forms. Обсяг вибірки – 95 осіб, з них: 50 бакалаврів та 45 магістрів. Вік респондентів – від 20 до 22 років, більшість респондентів 65% – жінки, 35% – чоловіки. Таким чином, вибірка відображає середні дані про здобувачів освіти ЗВО і дозволяє провести репрезентативне дослідження.

В опитуванні здобувачі знань відповіли, що не дуже розуміють, що саме включає студентоцентроване навчання, хоча частково допускають,

які елементи мають до нього входити (так -42%; ні – 18% ; частково -40%).

Чи знаєте Ви що включає в себе студентоцентроване навчання

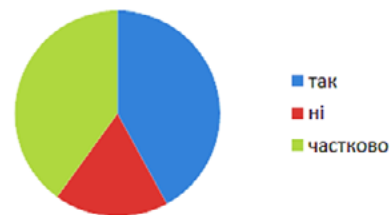

Рис. 2. Відповіді респондентів

За станом мотивації до навчання було прохання виокремити себе до певної групи (рис. 3):

- перша група – здобувач прагне вчитися і демонструє добрі здібності (повністю готовий до навчання у ЗВО, відвідував всі заняття);

- друга група – ті, хто не прагне навчатися, хоча має певні здібності та хорошу підготовку після навчання на перших/других курсах, здобувачі, які несистематично відвідували заняття, але проявляли певну активність у засвоєнні матеріалу, завдяки чому отримували хороші оцінки;

- третя група – здобувачі, які відчувають потребу в навчанні, але не мають можливості це робити в умовах сьогодення, це студенти, які відвідували заняття протягом семестру, але отримували переважно задовільні оцінки за знання матеріалу;

- четверта група – здобувачі, які не зовсім готові до навчання, тобто ті, хто не відчуває потреби в навчанні і не має для цього можливості. До них відносяться студенти, які не відвідували заняття протягом усього семестру і в результаті були відраховані, переведені на іншу спеціальність або змушені були складати заліки та іспити пізніше встановленого терміну

Мотивація здобувачів освіти

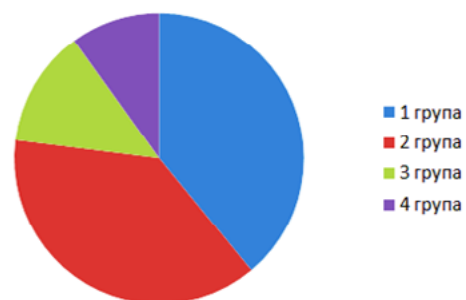

Рис. 3. Розподіл респондентів по групах, щодо мотивації до навчання

Як можна побачити з діаграми, до 1 групи себе віднесли 39% здобувачів, до 2 групи – 38%, до 3 групи – 13%, до 4 групи – 10%. Тобто, можна стверджувати, що мотивація до навчання у здобувачів збереглась на високому рівні, не зважаючи на умови

сьогодення. Це свідчить про те, що здобувачі освіти усвідомлюють важливість набуття знань, умінь та навичок, які згодом знадобляться їм у майбутній професійній діяльності. Разом з тим, опитування щодо готовності до впровадження цифрових освітніх інструментів показало, що здобувачі не готові прийняти нову систему оцінювання з використанням асинхронного дистанційного тестування, оскільки раніше не мали подібного досвіду (45% здобувачів оцінили асинхронність навчання, 38% – відповіли негативно, та 17% – важко відповісти).

Наступним питанням було визначити, чи сприяє розвитку практичних компетенцій навчання в умовах цифровізації (рис.4).

Рис. 4. Відповіді респондентів

Розвиток цифрових освітніх технологій супроводжується появою все нових і нових викликів, які потребують своєчасного та якісного вирішення, і розвиток практичних компетенцій є одним з них. Тому відношення здобувачів освіти до цього питання має підґрунтя для подальших досліджень, адже в переважній більшості (42%) зазначили, що рівень компетенцій залежить від способу викладання. У відкритому питанні здобувачі зазначили такі негативні моменти в процесі засвоєння практичних знань: якість навчальних матеріалів; недостатнє використання інтерактивних методик; практичних програм, які можна використати в реальному житті; програм симуляторів та ін.

Висновки. Питання впливу діджиталізації на трансформацію студентоцентрованого підходу не могло залишитися поза нашою увагою, з чого виникає актуальність даного дослідження. Узагальнюючи вищенаписане, студентоцентризм, на нашу думку, повинен ґрунтуватися на таких концептуальних принципах: очікування здатності здобувача освіти виконувати академічні завдання; толерантність і демократичність у спілкуванні зі здобувачами; підтримка постійного зворотнього зв'язку рефлексивний підхід до викладання і навчання

як з боку викладача, так і з боку здобувачів. Отримані дані мають велике практичне значення як для подальших досліджень студентського освітнього середовища, так і для забезпечення необхідних заходів, спрямованих на підвищення якості освітніх послуг. Подальші дослідження в цьому напрямку можуть бути спрямовані на виявлення більш прийнятних форм і методів взаємодії студентів і викладачів на базі цифрових освітніх платформ для поліпшення якості та неперервності освіти і підвищення мотивації до навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Bukeikhanov N., Gvozdkova S., Butrimova E. Automated resource-saving system for the use and regeneration of epilam-based lubricating-cooling technological liquid. Proceedings of the 5th International Conference on Industrial Engineering (ICIE 2019). Cham, Switzerland: Springer. 2020. P. 1435–1442.
2. Hibert M., Lesic-Thomas A. On wolves, sheep and shepherds: on Bosnian comedy of errors. International responses to the academic manifesto: eports from 14 countries. 2017. URL: <https://social-epistemology.com/2017/07/13/international-responses-to-the-academic-manifesto-reports-from-14-countries-willem-halfman-and-hans-radder/> (дата звернення 12.02.2023).
3. Болотіна Є. Студентоцентризм як прояв людиноцентризму в педагогіці вищої школи. 2020 URL: http://www.dgma.donetsk.ua/docs/kafedry/tiup/konf/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A1%D0%9E_2020.pdf#page=13(дата звернення 11.02.2023).
4. Заблоцька О.С. Компетентністний підхід як освітня інновація : порівняльний аналіз. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/2473/1/63-68.pdf>
5. Кондрашова Л. В. Сучасні підходи до організації навчальної діяльності. Педагогіка в запитаннях і відповідях: навч. посіб. К. : Знання, 2006. С. 190–204.
6. Наказ «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 08.09.2020 № 1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#n2> (дата звернення 11.02.2023).
7. Сосницька Н, Глікман С. Студентоцентризований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. URL: <http://ksgn.hol.es/wp-content/uploads/2017/05/Sosnitska.pdf>
8. Удич З. Адаптація абітурієнтів з інвалідністю в середовищі закладу вищої освіти. Сучасні стратегії ґендерної освіти в умовах євроінтеграції : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль : ТНПУ, 2020. С. 263–265. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/17556> (дата звернення 10.02.2023).
9. Удич З.І. Модернізація змісту вищої педагогічної освіти в Україні: інклюзивний аспект. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Випуск LXXVIII. Херсон : Видавництво ХДУ, 2017. Вип. 78(1). С. 49–56. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/13461>